

เกณฑ์การวินิจฉัยการอวดอุตริมนุสสรรมตามหลักการในพระไตรปิฎก
**Criteria for judging for false claiming a superhuman quality
according to principal in the Tipitaka**

¹พระปราบศึก อุทโย

Phra Prabsuk Uthayo (Vijitsak)

²พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน (ประจันตเสน)

Phramaha Surasak Paccantaseno

³พระมหาจิววัฒน์ กนตวณโณ (กันจ)

Phramaha Chiravat Kantawanno

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding author E-mail: PhraPrabsuk@gmail.com

Received: September 16, 2022; **Revised:** December 24, 2022; **Accepted:** December 31, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการอวดอุตริมนุสสรรมในพระไตรปิฎก (2) เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การวินิจฉัยการอวดอุตริมนุสสรรมในพระไตรปิฎก (3) เพื่อเสนอแนวทางการป้องกันการอวดอุตริมนุสสรรมตามหลักการในพระไตรปิฎก การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า

1) การกล่าวธรรมอันยอดเยี่ยมของมนุษย์ ได้แก่ ฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ ญาณมรรคภาวนา การทำให้แจ้ง การละกิเลส ภาวะที่จิตปลอดจากกิเลส ความยินดีในเรื่อนว่า นิพพาน และความเป็นพระอรหันต์บุคคล ด้วยคำพูดหรือการแสดงเล่ห์ให้ผู้อื่นทราบ ทั้งทางตรงและโดยอ้อม

2) การที่ภิกษุกล่าวกับผู้อื่นว่า ผมเข้าแล้ว ผมกำลังเข้าอยู่ ผมเข้าอยู่แล้ว ผมมีปกติได้ ผมมีปกติชำนาญ ผมทำให้แจ้งแล้ว ซึ่งอาการเหล่านี้ เป็นการอวดอุตริมนุสสรรมทุกข้อและถ้าผู้ฟังนั้นเชื่อและเข้าใจ ภิกษุนั้นต้องอาบัติปาราชิก

3) แนวทางการแก้ไขปัญหาและป้องกันการอวดอุตริมนุสสรรมในพระไตรปิฎก มีแนวทาง 6 ประการ คือ ต้องเกิดความละเอียด 1 ต้องรู้สิ่งที่จะเป็นอาบัติ 1 ต้องไม่สงสัยแล้ว

ขึ้นทำ 1 ต้องไม่สำคัญว่าควรในของที่ไม่ควร 1 ต้องไม่สำคัญว่าไม่ควรในของที่ควร 1 และต้องมีสติไม่หลงลืมสติ 1 ส่วนแนวทางในการป้องกันการอวดอุตริมนุสสรรมของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน

มีแนวทางการป้องกัน คือ (1) แนวทางระดับบุคคล คือผู้ต้องอาบัติต้องรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น (2) ระดับองค์กร คณะสงฆ์ต้องมีทบัพัญญูที่ว่าด้วยบทลงโทษผู้กระทำความผิดตามพระธรรมวินัย และการกล่าวตักเตือนชี้แจงกฎเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม (3) ระดับนโยบาย โดยมีนโยบายทั้งในระดับรัฐและระดับองค์กรสงฆ์ในการกำกับดูแลอีกทั้งยังวางกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ให้สอดคล้องกันเพื่อความชัดเจนในทางปฏิบัติ

คำสำคัญ: อุตริมนุสสรรม, เกณฑ์การวินิจฉัย, แนวทางป้องกัน, พระไตรปิฎก

Abstract

This article aimed to study 1) to study a false claim to a superior human state in Tipitaka 2) to study the criteria for judgment of a false claim to a superior human state in Tipitaka, and 3) to present the guidelines of prevention of false claim to a superior human state in accordance with the principle of Tipitaka. This is a qualitative research based on documentary research. The research results were found as follows;

1. Saying about a superior human stage, i.e., Jhāna: meditative absorption, Vimokkha: emancipation, Samādhi: concentration, Samāpatti: meditative attainment, Nāṇa: knowledge, Magga-bhāvanā: path-development, the realization, abandoning of defilements, the mind's freedom from hindrance, delight in an empty dwelling, Nibbāna, and the being of Noble One with the words and express to others by the direct or indirect way.

2. If the Bhikkhu said to someone that I entered, I'm entering, I have entered, I was normal, I am normally skilled, I have already realized it, all of these actions are considered as the false claim to a superior human state in all aspects. And if that person understands and believes, it is considered as committing a Pārājika.

3. There are 6 guidelines for the solution to the problem and the prevention of a false claim to a superior human state in Tipitaka, i.e. must have moral shame 1, must have the knowledge about Āpatti 1, must not doubtfully doing 1, must not misunderstand what it shouldn't be as what it should be 1, must not misunderstand what it should be as what it shouldn't be 1, and must be with Sati all the time 1. There are guidelines for the prevention; (1) By Individual Approach, the offender must be held liable for that action. (3) By policy level,

there are policies both at the state level and at the level of monastic organizations to supervise as well as setting rules and regulations to practice clarity.

Key words: Uttarimnudsam, the criteria for judgment of Uttarimnudsam, the guidelines for preventing Uttarimnudsam, Tipitaka

บทนำ

มนุษย์โดยทั่วไปมักจะมีความสนใจในเรื่องราวที่แปลก เรื่องมหัศจรรย์ เหนือวิสัย เช่น เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ เหาะเหินเดินบนอากาศ เรื่องที่ไม่มีใครสามารถทำได้ เรื่องการทำนายทายทัก หมอดู ดูดวงชะตาราศรี เรื่องผู้วิเศษ สนใจเรื่องของผู้ที่มีอิทธิฤทธิ์ ผู้ที่สำเร็จเป็นพระอริยะ ได้แก่ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ ใครก็ตามที่ประกาศตนว่าเป็นพระอริยะจะส่งผลทำให้มีผู้เลื่อมใสศรัทธา ดังตัวอย่างเหตุการณ์ในช่วงต้นพุทธกาล มีชฎิล 3 พี่น้อง ได้แก่ อรุเวล กัสสปะ นทีกัสสปะ และคยาภัสสปะ ก่อนที่จะเป็นสาวกของพระพุทธเจ้านั้น ทั้ง 3 คนเข้าใจว่าตนเองสำเร็จเป็นพระอรหันต์ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 4 ข้อที่ 37, 38 หน้า 47 -49, มหาจุฬา ลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) พระเจ้าพิมพิสาร ซึ่งเป็นกษัตริย์แห่งกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ และพสกนิกรของพระองค์จำนวนมากได้เลื่อมใสศรัทธาต่อชฎิล 3 พี่น้อง พร้อมทั้งถวายการอุปฐาก ข้อนี้ เพราะพวกเขาเชื่อว่าการได้ถวายทานให้แก่พระอรหันต์แล้วจะประสบบุญกุศลมหาศาล

ต่อมาหลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระศาสนาและมีภิกษุสงฆ์จำนวนมากขึ้น ได้มีพระภิกษุชาววัคคัมภทา ได้กล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรม อันเป็นคุณวิเศษที่ไม่มีในตน มีฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ ญาณทัสสนะ มรรคภาวนา และความรู้แจ้งเป็นต้น เพราะเห็นแก่ปากท้องของพวกตน มุ่งหวังเอกลาภปัจจัย ความอยู่ดีกินดี เป็นเหตุปัจจัยให้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทปาราชิกข้อที่ 4 ว่าด้วยห้ามมิให้ภิกษุกล่าว อวดอุตตริมนุสสธรรมที่ไม่มีในตน มีพระบัญญัติสิกขาบทว่า

อนึ่ง ภิกษุใดไม่รู้ยิ่ง กล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรมอันเป็นญาณทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถ ให้น้อมเข้ามาในตนว่า ข้าพเจ้ารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ครั้นสมัยต่อจากนั้น อันผู้ใดผู้หนึ่ง ใจทักตาม ไม่ใจทักตาม เธอผู้ต้องอาบัติแล้วหวังความบริสุทธิ์ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้า ไม่รู้อย่างนั้น ได้กล่าวว่ารู้อ ข้าพเจ้าไม่เห็นอย่างนั้น ได้กล่าวว่าเป็น ข้าพเจ้ากล่าวคำไว้ ประโยชน์เป็นคำเท็จ เว้นไว้แต่สำคัญว่าได้บรรลุ แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หากสงฆ์สามเณรได้ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 197 หน้า 183, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535)

ในสิกขาบทนี้ หมายถึง การอวดอ้างคุณวิเศษ อ้างคุณความดีที่ไม่มีในตนคือ อวดความเป็นพระอรียะที่ไม่มีในตน เรียกกง่าย ๆ ว่า กล่าวเท็จ กล่าวคำไม่จริง โหม้ โกหก ทั้ง ๆ ที่ตนไม่ได้เป็นพระอรียะ แต่อวดอ้างว่าเป็นพระอรียะ ผู้วิจัยตระหนักรู้เห็นคุณค่าของสิกขาบท มีความเคารพในสิกขาบททุกข้อ เมื่อปรากฏข่าวการกล่าวอวดอวดตริมนุสสรธรรม หรือการกล่าวบิดเบือนพระธรรมวิชัยของพระสงฆ์ในประเทศไทย เป็นไปได้ว่า ภิกษุที่กล่าวอวดอวดตริมนุสสรธรรมบางท่านนั้นไม่ได้เล่าเรียนสิกขาบท ถึงแม้ว่าในขณะที่อุปสมบทใหม่จะได้รับภคณียกิจ 4 จากพระอุปัชฌาย์ แต่ก็ผลอกล่าวออกมาท่ามกลางหมู่พุทธบริษัท อันประกอบด้วยพระภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา หรืออาจเป็นไปได้ว่ามีความตั้งใจจะกล่าวอวดเพื่อหวังเอกลาภบังจาย หรือบางคราวก็ไม่ได้ศึกษาเรียนรู้พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าว่า ความเป็นผู้มีคุณวิเศษ หรือความเป็นพระอรียะที่แท้จริงในทางพระพุทธศาสนานี้มีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง แต่คิดไปว่าตนเองผ่านการฝึกฝนฝึกหัดปฏิบัติตาม ๆ กันมา

จากปัญหาหลักการและเหตุผลดังกล่าว จึงมีคำถามว่า ในพระไตรปิฎกพระพุทธเจ้าทรงใช้เกณฑ์อะไรวินิจฉัย กรณีภิกษุกล่าวอวดอวดตริมนุสสรธรรมว่า การกล่าวอวดอวดตริมนุสสรธรรมอย่างไรเป็นอาบัติปาราชิก ขาดจากการเป็นพระภิกษุ การกล่าวอวดอวดตริมนุสสรธรรมอย่างไรเป็นอาบัติตุลลัจจาย การกล่าวอวดอวดตริมนุสสรธรรมอย่างไรเป็นอาบัติปาจิตตีย์ การกล่าวอวดอวดตริมนุสสรธรรมอย่างไรเป็นอาบัติทุกกฏ หรือการกล่าวอวดอวดตริมนุสสรธรรมอย่างไรที่ไม่จัดว่าเป็นอาบัติ โดยเฉพาะอาบัติหรือความผิดขั้นปาราชิกนั้น ซึ่งถือเป็นขั้นร้ายแรงสุด เทียบได้กับโทษประหารชีวิตในโลก ซึ่งได้สร้างความเสื่อมเสีย มีผลกระทบอย่างรุนแรงและกว้างขวางที่สุด เป็นการทำลายภาพลักษณ์ที่ไม่ดีงาม ต่อพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยพุทธกาลและส่งผลกระทบต่อชนมาถึงยุคสมัยปัจจุบัน

บทความวิจัยนี้ จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการนำเสนอหลักพระธรรมวินัยในการวินิจฉัยการอวดอวดตริมนุสสรธรรม โดยอาศัยหลักฐานที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเป็นเบื้องต้น ตลอดจนถึงอรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังเป็นการเสนอแนวทางในการป้องกันตามหลักวินัยและข้อปฏิบัติทางสังคมาสำหรับพระภิกษุต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการอวดอวดตริมนุสสรธรรมในพระไตรปิฎกและสังคมไทยปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การวินิจฉัยการอวดอวดตริมนุสสรธรรมในพระไตรปิฎก
3. เพื่อเสนอแนวทางการป้องกันการอวดอวดตริมนุสสรธรรมตามหลักการในพระไตรปิฎกและสังคมไทยปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลทางด้านเอกสารตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกและอรรถกถาภาษาบาลีและภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ ตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
3. รวบรวมข้อมูลตามข้อ 1 และข้อ 2 แล้วนำมาเรียบเรียง เขียนบรรยายเชิงพรรณนา
4. นำเสนอผลงานการวิจัย

ผลการศึกษา

1. ลักษณะของการกล่าวอวดอุตตริมนุสธรรม

อุตตริมนุสธรรมที่ว่าด้วยคำภาษาบาลี พบว่า คำว่า อุตตริมนุสธรรม พระไตรปิฎกได้ให้ความหมายไว้ 9 อย่างได้แก่ (1) ฌาน การเพ่ง (2) วิโมกข์ ความพ้น (3) สมาธิ การที่จิตรวม (4) สมาบัติ การเข้า (5) ญาณทัสสนะ ความรู้ความเห็น (6) มัคคภาวนา การทำมรรคให้เกิด (7) กิเลสphanะ การละกิเลส (8) วินีวรณตา จิตตัสสะ การที่จิตปราศจากนิวรณ์ (9) สุธัญญาการะ อภิริติ การยินดีในเรือนว่าง (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 198 หน้า 127, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) การอวดอุตตริมนุสธรรม และลักษณะของการพูดอวดอุตตริมนุสธรรม มีอธิบาย 5 ประเด็นด้วยกันดังนี้

1) การพูดอวดว่าด้วยความหมาย การพูดอวดมาจากคำบาลีว่า สมุทาจเรยฺย (พูดอวด) ซึ่งพระสังคีติการจารย์ ได้อธิบายความว่า “อาโรเจยฺย อิตถิยา วา ปุริสสฺส วา คหณฺฐสฺส วา ปพฺพชิตสฺส วา” บอกแก่หญิง หรือ ชาย แก่คุณหัสถ์ หรือ บรรพชิต (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 198 หน้า 128, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) ส่วนพระอรรถกถาจารย์ขยายความเพิ่มเติมว่า วุตตปการเมตฺตํ อุตตริมนุสธรรมมํ อตฺตูปนายิกํ กตฺวา อาโรเจยฺย – บอกอุตตริมนุสธรรมมีประการดังกล่าวแล้วนั้น ทำให้น้อมเข้าหาตน (เกิดในตน) (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 198 หน้า 127, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) พระสังคีติการจารย์ ยังใช้คำว่า อุลลปติ พูดอวด ที่เป็นคำเสมือนอีกคำหนึ่งของคำว่า สมุทาจเรยฺย

2) ลักษณะของการพูดอวด ในพระไตรปิฎกก็มีกล่าวถึงการพูดอวด ในลักษณะที่ว่าคือ พูดว่า “อิตติ ชานามิ อิตติ ปสฺสามิ – ข้าพเจ้า รู้อยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย อรรถกถา เล่มที่ 1 ข้อที่ 196 หน้า 126, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) และ

อรรถกถาได้อธิบายว่า เป็นคำแสดงอาการอวด ซึ่งที่สำคัญคือ ผู้ฟังต้องเข้าใจความหมายด้วย ในการพูดอวดอุตตริมนุสสรรมจึงสำเร็จ

3) เรื่องที่พูดอวด ในพระไตรปิฎกมีกล่าวแต่ญาณทัสสนะ ในระดับอริยะ ท่างไกล จากกิเลส ที่สามารถขจัดกิเลส ซึ่งสรุปแล้วก็คือญาณทัสสนะ ที่เป็นโลกุตระเท่านั้น แต่ในบท ภาชนะ คือ อรรถกถาในพระไตรปิฎก ขยายความไปเป็น ฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ เป็นต้น ซึ่งพระอรรถกถาจารย์นั้นสรุปเรียกว่า “เอเต ฌมเม - ธรรมเหล่านี้” (พระไตรปิฎกฉบับ ภาษาไทย อรรถกถา เล่มที่ 1 ข้อที่ 197 หน้า 530, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535)

4) แสดงความเป็นอปฏิบัติที่แก้ไขไม่ได้ พระพุทธดำรัสที่พระพุทธเจ้าตรัสในตัว สิกขาบทว่า... “สมัยต่อมาหลังจากต้องอปฏิบัติแล้ว ภิกษุถูกซักถาม หรือไม่ถูกซักถามก็ตาม แต่มีความหวังให้ตัวเองบริสุทธิ์ จึงสารภาพอย่างนี้ว่า ผู้มีอายุ ผมไม่รู้แบบนี้ แต่พูดว่า รู้ไม่เห็นแต่ พูดว่า เห็น ผมพูดเท็จเปล่า ๆ แม้นี้ก็เป็นการปราศิก ไม่มีธรรมที่จะให้อยู่ร่วมกับใครได้” (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย อรรถกถา เล่มที่ 1 ข้อที่ 196 หน้า 126, มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2535)

5) ลักษณะหรือองค์ประกอบของการซักถาม ในประเด็นนี้การซักถามเพื่อการ สอบสวนเป็นกระบวนการหนึ่งของการค้นหาความจริง สำหรับการปรับอปฏิบัติหรือไม่อปฏิบัติ เป็น เกณฑ์การพิจารณา มีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกได้แก่ การซักถามว่า (1) ท่านได้บรรลุธรรมอะไร? (2) ท่านบรรลุอย่างไร? (3) ท่านบรรลุเมื่อไหร่? (4) ท่านบรรลุที่ไหน? (5) ท่านละกิเลสเหล่าไหน ได้แล้ว? (6) ท่านได้ธรรมเหล่าไหน? (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 198 หน้า 128, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) ในอรรถกถาอธิบายว่า คำถามที่ 1 เป็นการถามถึงสิ่งที่ได้ บรรลุว่า คืออะไร ฌาน วิโมกข์ หรือ โสดาปัตติมรรค เป็นต้น คำถามที่ 2 เป็นการถามถึงวิธี บรรลุว่า บรรลุโดยวิธีใด โดยกำหนดลักษณะไม่เที่ยง ลักษณะเป็นทุกข์ หรือ ลักษณะที่เป็น อนัตตา ค้นเคยโดยใช้สมาธิ นำ หรือโดยใช้วิปัสสนานำ โดยการกำหนดรูป หรือ โดยการกำหนด อรูป นาม กำหนดรูปหรืออรูปในตัวเอง หรือนอกตัว คำถามที่ 3 เป็นการถามถึงเวลาบรรลุว่า เป็นเวลาไหน เวลาเช้า หรือ เวลาเย็น คำถามที่ 4 เป็นการถามถึงสถานที่ที่บรรลุ ว่า บรรลุในที่ พักกลางคืน ในที่พักกลางวัน ที่ใกล้ต้นไม้ ในป่าหรือในวิหาร คำถามที่ 5 เป็นการถามถึงว่า กิเลสละได้ด้วยมรรคอะไร และคำถามที่ 6 เป็นการถามถึงได้ธรรมอะไร ได้โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล เป็นต้นหรือ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 199 หน้า 187, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535)

2. การอวดอุตตริมนุสสรรมในสังคมไทยปัจจุบัน

เกิดจากการละเมิดในพระวินัยของสงฆ์ ส่วนหนึ่ง ความไม่เข้าใจในพระธรรมวินัย อย่างลึกซึ้งอย่างหนึ่ง และอีกประเด็นหนึ่ง ที่ทำให้สงฆ์เข้าไปคือทรัพย์สินและสตรีเพศ ใน

ปาราชิกสิกขาบทที่ 4 เป็นอาบัติหนัก ภิกษุผู้ล่วงละเมิดขาดจากความเป็นพระภิกษุทันที ภิกษุผู้ล่วงละเมิดในสิกขาบทนี้ ชื่อว่า ปาราชิก คำว่า ปาราชิก มีความหมายว่า ปราศซึ่ง ที่แปลว่า “ผู้พ่ายแพ้” (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 21 หน้า 13, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) การรอดหรือการบอกกล่าวอุตตริมนุสสรธรรม หรือคุณวิเศษของตนเองแก่ชาวบ้าน แม้จะเป็นจริง ก็มีผลเสียหาย ไม่ใช่ผลจริงก็เกิดความเสียหาย อนึ่งเมื่อรอดคุณวิเศษออกไปแล้ว มีผู้เลื่อมใส นำลาภสักการะมาถวาย ของที่ถวายนั้นก็กลายเป็นของที่ได้มา เพราะการพูดรอดนั่นเอง ทางพระวินัยถือว่าเป็นลาภที่ไม่บริสุทธิ์ ดังนั้น จะเป็นจริงก็มีผลเสียหายที่สำคัญแก่ส่วนรวม ดังนี้

1) ทำให้ชาวบ้านตื่นตื่นระดมความสนใจมารวมที่บุคคลผู้เดียว หรือกลุ่มเดียว และชาวบ้านผู้ที่ไม่รู้ไม่เข้าใจ ก็จะคิดเปรียบเทียบเกิดความรู้สึกดูถูกดูแคลนผู้อื่น เป็นโทษแก่ตนเอง และแก่พระศาสนาโดยส่วนรวม ซึ่งในความข้อนี้ก็จะมีความสัมพันธ์กับข้ออื่นต่อไปด้วย

2) การกล่าวรอดของผู้ที่สำคัญตนผิด เป็นช่องทางให้ผู้ขาดความละอายทั้งหลาย ฉวยโอกาสรอดกันวุ่นวาย และชาวบ้านซึ่งไม่มีประสบการณ์ไม่มีความรู้เอง ก็แยกไม่ถูกว่าอย่างไรจริงอย่างไรเท็จ

3) ชาวบ้านระดับโลกียปุถุชนทั้งหลายมีความพอใจ นิยมชมชอบต่าง ๆ กัน ตื่นเต้นในต่างสิ่งต่างระดับกัน และผู้ที่บรรลुरुธรรมวิเศษ ก็มีบุคลิกลักษณะคุณสมบัติที่พร้อมจะเป็นผู้นำตามรอยบาทพระศาสดาได้เหมือนกัน บางท่านบรรลुरुธรรมวิเศษ แล้วพูดสอนอธิบายไม่เป็น คล้ายกับพระปัจเจกพุทธเจ้า ก็มี

3. เกณฑ์การวินิจฉัยการรอดอุตตริมนุสสรธรรมตามหลักการในพระไตรปิฎก

ในปาราชิกสิกขาบทที่ 4 ปรากฏพุทธบัญญัติว่า “อนึ่ง ภิกษุใดไม่รู้จริง พูดรอดถึงญาณทัสสนะชั้นอริยะ และมีความสามารถ อันเหนือกว่าธรรมของมนุษย์ น้อมเข้ามาในตนว่า ‘ข้าพเจ้ารู้是这样 ข้าพเจ้าเห็น是这样’ จัดได้ว่าต้องอาบัติแล้ว หลังจากนั้นจะมีผู้ชักถามก็ตาม มีความหวังบริสุทธิ์จึงพูดอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุข้าพเจ้าไม่รู้ แต่พูดไปว่ารู้ ข้าพเจ้าไม่เห็น แต่พูดไปว่าเห็น ด้วยอาการดังกล่าวมานี้ ข้าพเจ้าพูดเท็จไปเปล่า ๆ’ “แม้นี้ก็ปาราชิก ไม่มีธรรมที่จะอยู่ร่วมกับใครได้” (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 196 หน้า 126, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) ในสิกขาบทที่ 4 มีแนวทางและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคือ (1) ไม่รู้จริง ได้แก่ ไม่รู้ ไม่เห็น (2) อุตตริมนุสสรธรรม ได้แก่ ฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ ญาณทัสสนะ มัคคภาวนา ผลสังฆิกิริยา กิเลสพหวน วิเนยวรรณา จิตตัสสะ สุญญาคาเร อภิตี (4) น้อมเข้าไปในตน คือน้อมกุศลธรรมเข้าไปในตน (4) ญาณ ความหยั่งรู้ อันได้แก่ วิชชา 3 (5) ทัสสนะ ความเห็น (6) พูดรอด กล่าวบอกแก่ หญิง หรือ ชาย คฤหัสถ์หรือบรรชพิต ว่าผมรู้是这样 เห็น是这样 (7) ไม่มีผู้ชักถาม ไม่พูดถึง (8) ต้องอาบัติคือปาราชิก (9) อยากเป็นคนบริสุทธิ์ (10) ไม่รู้ก็พูดว่ารู้

(11) พูดเรื่องไม่เป็นจริง (12) นอกจากสำคัญผิด ได้แก่ เว้นไว้แต่เข้าใจผิด และการพิจารณาตามเกณฑ์ (บรรจบ บรรณรุจิ, 2558) ดังนี้

1) เกณฑ์การวินิจฉัยการอวดอุตริมนุสธรรมตามสุทธิกวาระ พิจารณาตามลักษณะของภิกษุ 6 กลุ่ม คือ (กลุ่มที่ 1) ภิกษุกว่าเท็จถึงอดีต “ผมเข้าฌานที่ 1 ได้แล้ว” ด้วยอาการก่อนพูด ขณะพูด กำลังพูด พูดแล้ว อำพรางความเห็น อำพรางความพอใจ อำพรางความประสงค์ จัดว่าเป็นอาบัติปาราชิก (กลุ่มที่ 2) ภิกษุกว่าเท็จถึงปัจจุบันว่า “ผมกำลังเข้าฌานที่ 1 อยู่” โดยอาการต่าง ๆ คือ ก่อนพูด ขณะพูด กำลังพูด พูดแล้ว อำพรางความเห็น อำพรางความพอใจ อำพรางความประสงค์ จัดว่าเป็นอาบัติปาราชิก (กลุ่มที่ 3) ภิกษุกว่าเท็จถึงอดีตกาลสมบุรณ์ว่า “ผมกำลังเข้าฌานที่ 1 อยู่แล้ว ก่อนพูด ขณะพูด กำลังพูด พูดแล้ว อำพรางความเห็น อำพรางความพอใจ อำพรางความประสงค์ จัดว่าเป็นอาบัติปาราชิก (กลุ่มที่ 4) ภิกษุกว่าเท็จเกี่ยวกับการได้เป็นปกติของตนว่า “ผมด้านที่ 1 เป็นปกติ” ก่อนพูด ขณะพูด กำลังพูด พูดแล้ว อำพรางความเห็น อำพรางความพอใจ อำพรางความประสงค์ จัดว่าเป็นอาบัติปาราชิก (กลุ่มที่ 5) ภิกษุกว่าเท็จเกี่ยวกับการชำนาญ เป็นปกติของตนว่า “ผมชำนาญฌานที่ 1 เป็นปกติ” ต้องปาราชิก (กลุ่มที่ 6) ภิกษุกว่าเท็จเกี่ยวกับการที่ตนทำให้แจ้งฌานที่ 1 ได้แล้ว ก่อนพูด ขณะพูด กำลังพูด พูดแล้ว อำพรางความเห็น อำพรางความพอใจ อำพรางความประสงค์ จัดว่าเป็นอาบัติปาราชิก

2) เกณฑ์การวินิจฉัยการอวดอุตริมนุสธรรมตามวัตตูกามวาระ คือ ลักษณะของการอวด อุตริมนุสธรรมตามความประสงค์ คือการกล่าวอวดอุตริมนุสธรรมให้ผิดเพี้ยนไปในอุตริมนุสธรรมข้ออื่นๆ หรือวาระของผู้ที่ต้องการจะพูดเรื่องหนึ่ง แล้วไปพูดอีกเรื่องหนึ่ง เช่น ต้องการที่จะพูดว่า ผมเข้าฌานที่ 1 แต่กลับไปพูดเท็จว่า ผมเข้าฌานที่ 2 ลักษณะการพิจารณา 6 กลุ่ม คือ (กลุ่มที่ 1) กล่าวเพราะความเข้าใจผิด ไม่ต้องอาบัติปาราชิก (กลุ่มที่ 2) ตั้งความปรารถนาไว้ เช่น ทำอย่างนี้ เดินอย่างนี้ นั่งอย่างนี้ ยืนอย่างนี้ นอนอย่างนี้ ตั้งความปรารถนา ให้คนอื่นยกย่อง หรืออวดภิกษุรูปอื่นเป็นอรหันต์ ไม่ต้องอาบัติปาราชิก (กลุ่มที่ 3) พูดอวดอุตริมนุสธรรม เช่น พูดให้ภิกษุรูปอื่นเข้าใจ เช่น ละสังโยชนได้ ละอาสวะได้ ธรรมเหล่านี้ผมก็มีอยู่ จัดเป็นปาราชิก นอกนั้นไม่จัดเป็น (กลุ่มที่ 4) ไม่ประสงค์จะอวดอุตริมนุสธรรมวินิจฉัยไม่เป็นอาบัติปาราชิก และประสงค์จะอวดอุตริมนุสธรรม กรณีตั้งกติกกันไว้ว่า รูปใดจักไปจากอาวาสนี้ก่อน พวกเรารู้จักกันนั้นว่า เป็นพระอรหันต์ ภิกษุรูปหนึ่ง คิดว่าให้ท่านทั้งหลายรู้ว่าตนเป็นพระอรหันต์ จึงเดินออกจากอาวาสนี้ไป พระพุทธเจ้าวินิจฉัยว่าเป็นอาบัติปาราชิก (กลุ่มที่ 5) เพียงเพราะมีผู้พูดให้เกิดความเลื่อมใส ภิกษุไม่ได้ยินดี ไม่ได้เป็นอย่างที่มีผู้พูดถึงเรียกเพื่อให้เกิดความศรัทธา ไม่จัดเข้าอาบัติปาราชิก (กลุ่มที่ 6) พูดตามที่รู้ตามอภิญญาของตนจริง ไม่เข้าข่ายของอาบัติปาราชิก

3) เกณฑ์การวินิจฉัยการรอดอุตตริมนุสสรรมตามปัจจัยปฏิสังยุตตวาระ คือ ลักษณะของการรอดอุตตริมนุสสรรม ที่เนื่องกับปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ เช่น การรอดโดยอ้างถึงบุคคล วัตถุสิ่งของ และพฤติกรรมต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อให้เข้ากับอุตตริมนุสสรรม อย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนต้องการรอด จัดเป็นอาบัติปาราชิก

4) เกณฑ์การวินิจฉัยการรอดอุตตริมนุสสรรมตามสุทธิกมหารวาระ ว่าด้วยองค์ 3 คือ (1) องค์ 3 สะท้อนเจตนา ก่อนพูด จักพูด กำลังพูด พูดแล้วรู้ว่าเราพูดเท็จแล้วจัดเป็นปาราชิก (2) องค์ 3 กับขณะจิต คือ ก่อนพูด กำลังพูด พูดแล้ว ก็รู้ว่ากำลังพูดเท็จ หากมีจิตรู้เกิดขึ้นทั้ง 3 ขณะ ภิกษुरुูปนั้นก็ต้องอาบัติปาราชิก ไม่ครบองค์ 3 ไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่เป็นอาบัติรองลงมา

5) เกณฑ์การวินิจฉัยในฐานะที่เป็นสาเหตุให้ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก มีหลักพิจารณา 3 ประการ คือ (1) ภิกษุไม่รู้ไม่เห็น มีความจงใจกล่าวเท็จทั้งที่รู้ บอกล่าหรือแสดงให้บุคคลทั่วไปรับทราบ ผู้ฟังจะถามหรือไม่ถามก็ตาม ต้องปาราชิก (2) ภิกษุไม่รู้ไม่เห็น แต่จงใจกล่าวเท็จรู้ได้ปฐมฌาน แต่กล่าวทุติยฌาน ผู้ฟังเกิดความเข้าใจเนื้อหา ต้องปาราชิก (3) ภิกษุไม่รู้ไม่เห็น มีความจงใจหลอกลวง แสดงความเคลือบไหวทางร่างกาย สื่อให้เข้าใจในภาวะพระอรหันต์บุคคล ต้องปาราชิก

6) เกณฑ์การวินิจฉัยในฐานะที่เป็นสาเหตุให้ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ หลักพิจารณา 2 ประการ (1) กรณีภิกษุมีความจงใจ กล่าวรอดอุตตริมนุสสรรม ว่ามีอยู่ในตนเองหรือกล่าวตนเอง มีธรรมเหล่านั้นอยู่ ภิกษุผู้กล่าวรอดอุตตริมนุสสรรมนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ (2) กรณีของภิกษุ จงใจจะกล่าวรอดอุตตริมนุสสรรมที่มีจริง จึงกล่าวบอกผิดไป จะกล่าว ปฐมฌานแต่กล่าวทุติยฌาน เข้าใจเนื้อความนั้น ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์

7) เกณฑ์การวินิจฉัย ในฐานะที่เป็นสาเหตุให้ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย ในฐานะที่เป็นสาเหตุอาบัติถุลลัจจัย มี 2 ประการ (1) ภิกษุไม่รู้ไม่เห็น จงใจกล่าว ผู้ฟังรับรู้แต่ไม่เข้าใจ เนื้อความของคำพูดนั้น ต้องอาบัติถุลลัจจัย (2) ภิกษุไม่รู้ไม่เห็น จงใจกล่าวเท็จอ้างอุตตริมนุสสรรมที่ไม่มีอยู่ในตน พาดพิงบุคคล ปัจจัยแวดล้อมอื่น รวมถึงข้อวัตรปฏิบัติอื่น ๆ เช่นกรณี ภิกษुरुูปหนึ่งบอกภิกษुरुูปหนึ่งว่า “พวกภิกษุสังฆวิหาริกของพระอุปฌาย์ ของพวกเรา ล้วนเป็นพระอรหันต์” (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 223 หน้า 212- 213, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) เป็นลักษณะของการกล่าวรอดที่เป็นการพาดพิงวัตถุ ต้องอาบัติถุลลัจจัย

8) เกณฑ์การวินิจฉัยในฐานะที่เป็นสาเหตุให้ภิกษุต้องอาบัติทุกกฏ ในฐานะที่เป็นสาเหตุให้ภิกษุต้องอาบัติทุกกฏมี 5 ประการ (1) ภิกษุไม่รู้ไม่เห็นแต่จงใจกล่าวเท็จทั้งรู้ อ้างปัจจัยแวดล้อม ผู้ฟังไม่เข้าใจเนื้อความนั้น ภิกษุผู้รอดต้องอาบัติทุกกฏ (2) ภิกษุจงใจกล่าวรอดอุตตริมนุสสรรม

นุสธรรมมีอยู่จริง ผู้ฟังไม่เข้าใจเนื้อความ ต้องอาบัติทุกกฏ (3) กล่าวอุตตริมนุสธรรมที่มีอยู่จริงของบุคคลอื่น ต้องทุกกฏ (4) กรณีภิกษุปรารภยกย่องจากบุคคลอื่น แสดงพฤติกรรมสื่อได้ว่าเป็นผู้มีคุณวิเศษ ต้องทุกกฏ (5) กรณีภิกษุแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ ต้องอาบัติทุกกฏ

9) เกณฑ์การวินิจฉัยในฐานะที่ภิกษุไม่ต้องเป็นอาบัติ ด้วย 4 กรณี (1) ด้วยเข้าใจผิดว่าได้บรรลุ ไม่มีเจตนาโอ้อวด (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 222 หน้า 210, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) (2) บอกรับบรรลุธรรมให้ภิกษุด้วยกันทราบ ที่มีอยู่จริง (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 222 หน้า 544, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) (3) บุคคลที่ถูกพาดพิงถึงว่ามีอุตตริมนุสธรรม หรือเป็นพระอรหันต์บุคคล (4) การบอกกล่าวบุคคลอื่นให้ทราบ ว่าตนบรรลุธรรม เพราะเข้าใจผิดว่าได้บรรลุ ไม่เป็นอาบัติ

4. แนวทางการป้องกันการรอดอุตตริมนุสธรรม ตามหลักการในพระไตรปิฎก และสังคมไทยปัจจุบัน

แนวทางการป้องกันการรอดอุตตริมนุสธรรมในพระไตรปิฎก พบว่ามีแนวทางป้องกันว่าด้วยแนวทาง 6 ประการของภิกษุในพระธรรมวินัย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559) (1) แนวทางการป้องกัน ว่าด้วยภิกษุต้องเกิดความละอายใจ สำนวนกายและใจ มีหิริ คือความละอายต่อการกระทำของตน และมีโอตตปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อบาปและผลของการกระทำ (2) แนวทางป้องกัน ว่าด้วยภิกษุต้องมีความรู้ ด้านพระวินัย ต้องศึกษาพระธรรมวินัย อันได้แก่พระพุทฺธพจน์ หรือพระไตรปิฎก และมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ มีความรู้และสติ เป็นเครื่องป้องกันตนเองอยู่ตลอดเวลา (3) แนวทางป้องกัน ว่าด้วยภิกษุต้องไม่มีความสงสัย สลัดความสงสัย มีความสงสัยแล้วไม่ทำ ไม่เป็นอาบัติ ถ้าสงสัยแล้วฝืนทำต้องอาบัติ (4) แนวทางการป้องกันว่าด้วย ภิกษุต้องไม่สำคัญว่าควรในของที่ไม่ควร ต้องไม่ประพฤติดนเป็นภิกษุหัวดี (5) แนวทางการป้องกันว่าด้วย ภิกษุต้องไม่สำคัญว่าไม่ควรในของที่ควร ต้องศึกษาให้ถ่องแท้ ว่าสิ่งที่ไม่ควรหรือสิ่งที่ควร (6) แนวทางการป้องกัน ว่าด้วยภิกษุต้องไม่ลืมหงต คือจิตระลึกได้ก่อนที่จะทำ พุด และคิด เป็นอาการที่จิตไม่ลืมหงต เป็นวิธีระงับยับยั้งใจได้

แนวทางการป้องกันการรอดอุตตริมนุสธรรม และวิธีการปฏิบัติ เมื่อภิกษุต้องอาบัติ เพราะกล่าวอุตตริมนุสธรรมที่ไม่มีในตน ของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่าแนวทางป้องกัน 5 ระดับ คือ (1) แนวทางการป้องกัน ในระดับองค์กรสงฆ์ เริ่มป้องกันตั้งแต่ระดับวัด ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ตรวจสอบรากุลบุตรก่อนบวช อบรมให้ความรู้ เรื่องหลักธรรม และวินัย สิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ (2) แนวทางป้องกันในระดับองค์กรรัฐ หน่วยงานราชการมีส่วนร่วมในการพิจารณา ตัดสินคดีความร่วมมือกับองค์กรสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (3) แนวทางการป้องกัน ในระดับนโยบาย องค์กรทางพระพุทธศาสนา กำหนดนโยบายเกี่ยวข้องกับการรักษาพระธรรมวินัยให้ชัดเจน (4) แนวทางการป้องกันด้วย

ภาครัฐตรวจสอบพระสงฆ์ โดยองค์กรทางพระพุทธศาสนา และองค์กรภาครัฐ แต่งตั้ง ผู้มีความชำนาญในการวิเคราะห์วินิจฉัยปัญหา ในกรณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (5) แนวทางการป้องกัน ภาคประชาชนตรวจสอบพระสงฆ์ ในทางด้านกฎหมาย และ ด้านพระธรรมวินัย ชาวบ้านสามารถกำกับดูแลคณะสงฆ์ ได้อย่างใกล้ชิด สอดส่องดูแลร่วมกัน (6) แนวทางการป้องกัน ด้วยการศึกษานักศึกษาที่ถูกต้อง กระตุ้นให้เห็นคุณค่าของการศึกษาหาความรู้ เพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะพระไตรปิฎก (7) แนวทางป้องกัน ด้วยการบัญญัติกฎหมาย บทบัญญัติกฎหมายให้ชัดเจน เพื่อเป็นการป้องปราม (8) แนวทางการป้องกัน ด้วยการบริหารจัดการ ผู้ที่ต้องอาบัติครุกาบัติ ไม่สามารถกลับมาบวชได้อีก และ (9) แนวทางการป้องกัน ด้วยสังคมมีส่วนร่วม ให้เข้าใจในสิกขาบท และบริบทของพระสงฆ์ ก็สามารถที่จะช่วยในการป้องกันการอวดอุตริมนุสธรรมได้

วิธีการปฏิบัติเมื่อภิกษุต้องอาบัติเพราะการอวดอุตริมนุสธรรมที่ไม่มีในตน พบว่าเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายต้องปฏิบัติร่วมกัน ให้ถูกต้องตามหลักธรรมและวินัย แบ่งเป็นบุคคล 3 ฝ่าย คือ (1) ฝ่ายหน้าที่ของภิกษุต้องอาบัติ ต้องยอมรับข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น ต้องลาสิกขาเป็นฆราวาสทันที หรือบรรพชาเป็นสามเณร (2) ฝ่ายหน้าที่ภิกษุอื่น ผู้รู้เห็น จำเป็นต้องตั้งสติ และทำใจ อาศัยเมตตาธรรมเป็นหลัก คอยแนะนำ ตักเตือน สอนและให้ความรู้ ไม่นิ่งเฉย และ (3) ฝ่ายหน้าที่สงฆ์ ต้องมีบทลงโทษภิกษุผู้กระทำผิดตามพระธรรมวินัย ให้เข้มงวดและเข้มข้น ไม่ทอดธุระทิ้งเสีย

แนวทางการป้องกันของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน คือ (1) แนวทางการป้องกันระดับองค์กรสงฆ์ ตั้งแต่ระดับ วัด, ตำบล, อำเภอ, จังหวัด เป็นต้น (2) แนวทางป้องกันในระดับองค์กรรัฐ วัดมีความร่วมมือกับองค์กรหน่วยงานภาครัฐ และ (3) แนวทางการป้องกัน ในระบายนโยบาย เริ่มจากการปรับเปลี่ยน การสร้างวัตถุ เป็นการสร้างคน ปรับจากผู้ขอเป็นผู้ให้ (4) แนวทางการป้องกัน ด้วยภาครัฐตรวจสอบพระสงฆ์ (5) แนวทางการป้องกัน ภาคประชาชนตรวจสอบพระสงฆ์ (6) แนวทางการป้องกัน ด้วยการศึกษานักศึกษาที่ถูกต้อง (7) แนวทางการป้องกัน ด้วยการบัญญัติกฎหมาย (8) แนวทางการป้องกันด้วยการบริหารจัดการ และ (9) แนวทางการป้องกันด้วยสังคมมีส่วนร่วม ในการป้องกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาการอวดอุตริมนุสธรรมในพระไตรปิฎก และสังคมไทย พบว่า การกล่าวอวดอุตริมนุสธรรมในพระไตรปิฎก หมายถึงการกล่าวธรรมอันยอดเยี่ยมของมนุษย์ หรือธรรมของมนุษย์ผู้ยอดเยี่ยม ได้แก่ ฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ มรรคผล ในที่นี้หมายถึงการบรรลุคุณธรรมพิเศษอันได้แก่ ฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ มรรคภาวนา มรรคผล วิมุติ ปิติ ความยินดี ภิกษุกล่าวอวดอ้างอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่มีในตน ต้องปาราชิก เช่นภิกษุประกาศตนว่าได้

บรรลอรหันต์ หรือบรรลุนาคามี ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นจริงในตน ในลักษณะว่า ตนเองรู้จัก เห็นจริง หรือกล่าวอวดอุตตริมนุสสรรมที่ไม่มีในตนขาดจากความเป็นภิกษุทันที สอดคล้องกับงานของมานพ บุญชื่อ (2561) ที่เสนอว่า การบัญญัติสิกขาบทการอวดอุตตริมนุสสรรมในพระวินัยปิฎก พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามภิกษุกล่าวอวดอุตตริมนุสสรรมที่ไม่มี ในตน ผู้ใดกล่าวกระทำต้องอาบัติปาราชิก ขาดจากความเป็นพระภิกษุ นอกจากนี้ยังทรงบัญญัติการปรับอาบัติในระดับต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้กล่าวอวด คือ ปาราชิก ฤกษ์จัจฉัย ปาจิตตีย์ ทุกกฎ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญต่อสิกขาบทข้อนี้เป็นอย่างมากทรงแสดงไว้ว่าผู้ที่กล่าวอวด อุตตริมนุสสรรมที่ไม่มีในตนนี้ว่าเป็นยอตนมหาโจร ฉันทอาหารของชาวบ้านด้วยการโดยจิต

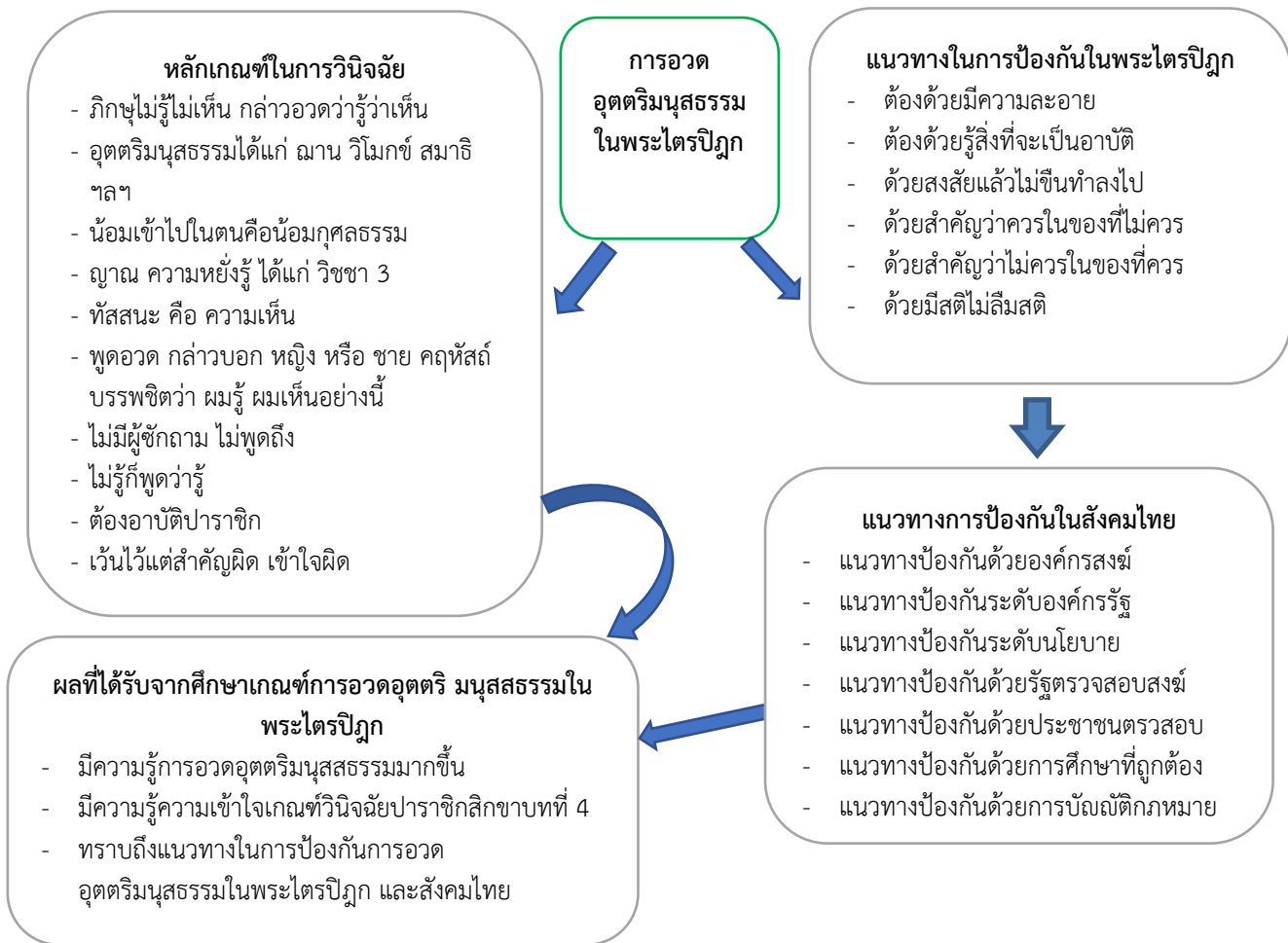
วิเคราะห์เกณฑ์การวินิจฉัยการอวดอุตตริมนุสสรรมในพระไตรปิฎก พบว่า เกณฑ์การวินิจฉัยการอวดอุตตริมนุสสรรมตามหลักการในพระไตรปิฎก ในปาราชิกสิกขาบทที่ 4 กล่าวถึงพวกเธอจึงพากันกล่าวอวดอุตตริมนุสสรรมของกันและกันให้พวกคฤหัสถ์ฟังเพราะเห็นแก่ปากแก่ท้องเล่า พวกเธอใช้มีดฆ่าแหละโคอันคมคว้านท้องยังดีกว่า (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1 ข้อ 193 หน้า 180, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อันไม่ใช่ว่าการแสดงธรรมที่ปลดเปลื้องกิเลสของมนุษย์ แต่หากเป็นไปเพื่อการบรรลอรรมก็ถือว่าการแสดงนั้นเป็นประโยชน์และมุ่งหมายต่อการบรรลอรรมไม่จัดว่าเป็นการอวดอุตตริมนุสสรรม สอดคล้องกับนถมล มารคแมน (2560) ที่เสนอว่า พระพุทธองค์ทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์บ่อยครั้งด้วยเหตุผลต่าง ๆ หลายประการ เช่น เพื่อรักษาศรัทธาของทายก (ผู้ทำทาน) และเพื่อขจัดความสงสัยของเหล่าเทวดาที่มีต่อความสามารถพิเศษของพระพุทธองค์ นอกจากนี้ พระพุทธองค์มักแสดงปาฏิหาริย์เพื่อนำไปสู่การสอนธรรมะ ทั้งยังทรงแสดงเพื่อข่มเดียรฉัตรที่สอนในสิ่งผิด เพื่อให้กลับใจมาเป็นสัมมาทิฐิ แต่อย่างไรก็ตามจะต้องเน้นว่า ปาฏิหาริย์ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการเจริญกรรมฐานไม่สามารถปลดเปลื้องกิเลสที่ร้อยรัดได้เด็ดขาด อีกทั้งมิใช่จุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา อิทธิปาฏิหาริย์นั้นไม่มีคุณค่าในตนเอง เป็นเพียงเครื่องมือหรือวิถีที่นำไปให้เข้าถึงสิ่งที่มีค่ามากกว่า นั่นคือ พระนิพพาน

ในสิกขาบทที่ 4 มีแนวทางและหลักเกณฑ์ในการพิจารณา คือ (1) ไม่รู้จักจริง ได้แก่ ไม่รู้ ไม่เห็น (2) อุตตริมนุสสรรม ได้แก่ ฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ ญาณทัสสนะ มัคคภาวนา ผลสังฆิกิริยา กิเลสพหาน วิเนวรณตา จิตตัสสะ สุขุญญาคาเร อภิริติ (3) น้อมเข้าไปในตน คือน้อมกุศลธรรมเข้าไปในตน (4) ญาณ ความหยั่งรู้ อันได้แก่ วิชชา 3 (5) ทัสสนะ ความเห็น (6) พุดอวด กล่าวบอกแก่ หญิง หรือ ชาย คฤหัสถ์หรือบรรชพิต ว่าผมรู้แบบนี้ เห็นอย่างนี้ (7) ไม่มีผู้ซักถาม ไม่พุดถึง (8) ต้องอาบัติคือปาราชิก (9) อยากเป็นคนบริสุทธิ์ (10) ไม่รู้จักพุดว่ารู้ (11) พุดเรื่องไม่เป็นจริง (12) นอกจากสำคัญผิด ได้แก่ เว้นไว้แต่เข้าใจผิด

แนวทางในการป้องกันการอวดอุตริมนุสสรธรรม พบว่ามี แนวทางป้องกัน 6 อย่าง คือ ย่อมต้องด้วย อากาโร ๖ อย่าง คือ 1. ด้วยความไม่ละอาย 2. ด้วยความไม่รู้ 3. ด้วยความสงสัยแล้วขึ้นทำ 4. ด้วยความสำคัญในของไม่ควรว่าควร 5. ด้วยความสำคัญ ในของควรว่าไม่ควร 6. ด้วยความหลงลืมสติ โดยวิธีดังกล่าวนี้ได้อธิบายให้เห็นแนวทางการป้องกันเรื่องส่วนบุคคลมากกว่าจะระบุถึงแนวทางการป้องกันในรูปขององค์กรเป็นไปในส่วนของการเสนอขององค์กรคณะสงฆ์และบัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อควบคุม สอดคล้องกับงานของอิทธิเทพ ผาธา (2549) ที่เสนอว่าอาบัติหนักจัดเป็นอาบัติที่ต้องการลงโทษผู้ล่วงละเมิดไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่าง เรียกรวมการละเมิดอาบัติหมวดนี้ว่า เป็นศีลวิบัติ ส่วนอาบัติเบาเป็นโทษที่เกี่ยวข้องกับมารยาทหรือเป็นโทษที่ป้องกันความโหดร้าย เรียกว่า อาจารวิบัติ แนวทางการป้องกันการอวดอุตริมนุสสรธรรม ของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน เสนอแนวทางในการป้องกัน 9 ระดับ คือ (1) แนวทางการป้องกันในระดับองค์กรสงฆ์ (2) แนวทางการป้องกันในระดับองค์กรรัฐ (3) แนวทางการป้องกัน ในระดับนโยบาย (4) แนวทางการป้องกันด้วยภาครัฐ ตรวจสอบพระสงฆ์ (5) แนวทางการป้องกัน ภาคประชาชนตรวจสอบพระสงฆ์ (6) แนวทางการป้องกันด้วยการศึกษาที่ถูกต้อง (7) แนวทางการป้องกัน ด้วยการบัญญัติกฎหมาย (8) แนวทางการป้องกัน ด้วยการบริหารจัดการ และ (9) แนวทางการป้องกันด้วยสังคมมีส่วนร่วม

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

เมื่อกล่าวถึงการอวดอุตริมนุสสรธรรม ธรรมที่ไม่มีในตน จากคัมภีร์พระไตรปิฎก จึงทำให้เกิดความเข้าใจถึงขอบเขต ของการล่วงละเมิดสิกขาบทในปาราชิกข้อที่ 4 ว่าการอวดอุตริมนุสสรธรรมนั้นคือการอวดที่ประกอบด้วยการอวดคุณธรรม 9 อย่างคือ รวมถึงหลักเกณฑ์ของการวินิจฉัย และแนวทางป้องกัน สามารถนำเสนอเป็นแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 การอวดอุตริมนุสธรรม เกณฑ์การวิเคราะห์ และแนวทางในการป้องกันการอวดอุตริมนุสธรรม

จากแผนภาพที่ 1 สรุปได้ว่า เกณฑ์การวินิจฉัยการอวดอุตริมนุสธรรมตามหลักการในพระไตรปิฎก เป็นหลักการและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาวินิจฉัย ถึงลักษณะของการกล่าวอวด ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการพิจารณาตัดสิน ตามหลักคัมภีร์พระพุทธศาสนา ที่กล่าวไว้ในพระไตรปิฎกเพื่อเป็นมาตรฐานในการพิจารณา ตามกรณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งในอดีตและปัจจุบัน และเป็นหลักเกณฑ์ ในการพิจารณาในสังคมปัจจุบันต่อไป

สรุป

การศึกษาการรอดูตตริมนุสสรรมในพระไตรปิฎก และสังคมไทย หมายถึง การกล่าวถึงธรรมอันยอดเยี่ยมของมนุษย์ ได้แก่ ฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ มรรคผล วิมุตติ ปิติ ความยินดี ภิกษุกล่าววอดอ้างอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่มีในตน ในสิกขาบทที่ 4 ภิกษุผู้กล่าววอดอ้างคุณวิเศษที่ไม่มีในตน ต้องอาบัติปาราชิก ขาดจากความเป็นภิกษุทันที ไม่สามารถกลับเข้ามาบวชใหม่อีกได้ การรอดูตตริมนุสสรรมในสังคมไทยปัจจุบัน เป็นการแสดงออกทางพฤติกรรม คือการกล่าวอ้างตนว่าเป็นผู้มีคุณวิเศษ เช่นอิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ สิ่งเหนือวิสัยของมนุษย์ เป็นต้น โดยที่ผู้กล่าววอดนั้น อาศัยโอกาสและช่วงจังหวะเวลา ที่เหมาะสมทำการพูดกล่าววอดโดยมุ่งวัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปหลงใหล เกิดความเลื่อมใสศรัทธา และคล้อยตามสิ่งที่ตนเองกล่าววอดอ้าง อันจะนำมาซึ่งลาภสักการะ ชื่อเสียงเงินทอง ลาภยศ สรรเสริญ แก่ตนและพวกพ้อง โดยการสำคัญผิดว่าตนบรรลุนุสสรรม ซึ่งมีสาเหตุมาจากการไม่ได้ศึกษาพระธรรมวินัยให้ถูกต้อง ทำให้กระทำการกล่าววอดดูตตริมนุสสรรมที่ เป็นเหตุให้ต้องอาบัติปาราชิก ขาดจากการเป็นพระภิกษุทันที ไม่สามารถกลับมาบวชได้อีก แนวทางการป้องกัน เริ่มแต่ควรมีการคัดกรองสอบประวัติผู้จะบวชโดยเจ้าอาวาส เมื่อบวชแล้ว ต้องได้รับอบรมสั่งสอน ให้การศึกษาพระธรรมวินัยอย่างถูกต้องจนพันนินัย สามารถไว้วางใจให้เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกณฑ์การวินิจฉัย การรอดูตตริมนุสสรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พระไตรปิฎก

2) สามารถนำหลักการและหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัย การรอดูตตริมนุสสรรมในพระไตรปิฎก มาเป็นหลักเกณฑ์ในการตัดสิน เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาสิกขาบทที่ 4 เนื่องจากผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนา กระทั่งนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาข้อมูลต่อไป

3) ผู้ศึกษาสามารถ นำหลักการพร้อมหลักเกณฑ์ การพิจารณาวินิจฉัย การรอดูตตริมนุสสรรม พร้อมทั้งแนวทางและการป้องกันการรอดูตตริมนุสสรรมได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยขอเสนอแนะเชิงวิชาการเกี่ยวกับประเด็น ที่น่าสนใจและนำไปศึกษาไว้ 2 ประเด็น

1) แนะนำแนวทางในการศึกษาและอบรม ความเข้าใจให้ลึกซึ้งในพระธรรมวินัย อาบัตินักเบา ให้เป็นรูปธรรม รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้อง

2) ศึกษาหาแนวทาง การอยู่ร่วมกันของ วัด บ้าน ชุมชน สถานศึกษา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และกฎหมายอย่างกระจ่างแจ้ง

เอกสารอ้างอิง

นฤมล มารคแมน. “อิทธิปาฏิหาริย์ในพระพุทธเจ้า”. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*. ปีที่ 36 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2560): 157-171.

บรรจบ บรรณรุจิ. (2558). วิเคราะห์ปาราชิก 4 เพื่อการเรียนการสอน. *รายงานวิจัย*. ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 30. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือ สำนักพิมพ์เพ็ทแอนดีโฮม จำกัด.

มานพ บุญชื่น. (2561). “การศึกษาวิเคราะห์การอวดอุตริมนุสสรธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อติเทพ ผาธา. (2549). “การศึกษารูปแบบกระบวนการแก้ปัญหาในพระพุทธศาสนาเถรวาท: ศึกษาเฉพาะกรณีอธิกรณสมณะ 7 และกฏนิคคกรรมของมหาเถรสมาคม ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

